

OTPREMA ROBE U REPUBLICI HRVATSKOJ PRIJE I POSLIJE ULASKA U EUROPSKU UNIJU

SHIPPING OF GOODS IN THE REPUBLIC OF CROATIA BEFORE AND AFTER ENTRY INTO THE EUROPEAN UNION

Snježana Krejči¹
Helena Šlogar²

DOI: <https://doi.org/10.31410/EMAN.2019.217>

Sažetak: *Republika Hrvatska (HR) od 1. srpnja 2013. godine postala je 28. članica Europske unije i time se mijenjaju uvjeti obavljanja trgovine i transporta između poslovnih subjekata sa zemljama članicama Europske unije (EU). Svrha ovog rada je komparacija izvoza i otpreme robe od proizvodnje na lokaciji u Republici Hrvatskoj do skladištenja robe u drugoj zemlji Europske unije prije i poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Unutar poslovne logistike transport je djelatnost kojom se omogućuje premještanje robe kroz distribucijski i logistički sustav do skladišta u drugoj zemlji EU. U skladu sa europskom i nacionalnom zakonskom regulativnom provodi se trgovina i sa trećim zemljama nečlanicama EU. Komparativna analiza u ovom radu pokazala je značajne promjene u otpremi robe nakon što je Republika Hrvatska postala članica EU. Carinska unija omogućava da se promet robe i usluga unutar Europske unije obavlja kao unutarnji promet zajednice.*

Ključne riječi: *logistički sustav, poduzeće, izvoz, uvoz, otprema robe, skladište*

Abstract: *On July 1, 2013 the Republic of Croatia became the 28th member of the European Union and that caused changes in the conditions of trade and transport between business subjects with the European Union (EU) member states. The purpose of this paper is the comparison of export and shipping of goods, from production in Croatia to storage in another European Union member state, before and after Croatia's accession to the European Union. In terms of business logistics, transport is an activity which enables shifting of goods through the distribution and logistics system to the warehouse in another EU country. In accordance with the European and national legislation, trade with third party countries – non-EU members – also takes place. Comparative analysis in this study has shown significant changes in shipping of goods after Croatia became a member. The customs union allows goods and services traffic inside the European Union to be carried out as the internal traffic of the community.*

Keywords: *logistics system, company, export, import, shipping of goods, warehouse*

1. UVOD

U ovom radu analizira se i komparira proces otpreme robe prije i poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju na primjeru poduzeća „XY“ od proizvodnje na lokaciji u Republici Hrvatskoj do skladištenja robe u drugoj zemlji Europske unije, Austriji. Ulaškom Republike Hrvatske u Europsku uniju značajno se mijenjaju propisi vezani za uvoz, izvoz, te otpremu i primitak robe.-

¹ Selk d.d. Kutina, Slavonska 27, Kutina, Republika Hrvatska

² Sveučilište Libertas, Trg J.F. Kennedyja 6b, Zagreb, Republika Hrvatska

2. DEFINIRANJE BITNIH POJMOVA ZA PROCES UVOZA I IZVOZA ROBE

Pri razumjevanju procesa potrebno je razlikovati preferencijalno (povlašteno) i nepreferencijalno (nepovlašteno) podrijetlo robe. Roba koja ima preferencijalno podrijetlo ima povlaštenu status prilikom uvoza odnosno izvoza iz jedne zemlje u drugu zemlju i to zavisi o sklopljenim bilateralnim sporazumima između te dvije zemlje ili skupine zemalja. Na primjer, Europska unija (EU) ima potpisan sporazum sa drugom zemljom u koju se izvozi roba. Hrvatsko poduzeće „XY“ namjerava iz Bosne i Hercegovine (BIH) uvesti neku robu. Ukoliko je ta roba u BIH stekla preferencijalno podrijetlo, tada hrvatsko poduzeće „XY“ uvoznik na tu robu neće platiti carinsku stopu, koju bi platilo da roba nema preferencijalno podrijetlo. To preferencijalno podrijetlo izvoznik iz BIH treba dokazati hrvatskim carinskim vlastima prilikom carinjenja robe. Preferencijalno podrijetlo se dokazuje popunjavanjem i ovjeravanjem obrasca EUR1 [1] ili davanjem izjave na računu ukoliko se radi o robi čija vrijednost ne prelazi 6.000 EUR-a vrijednosti ili izvoznik ima povlaštenu status „ovlaštenog izvoznika“. Da bi roba stekla preferencijalno podrijetlo i da bi izvoznik mogao potpisati takvu izjavu roba mora biti cjelovito dobivena na području države iz koje se izvozi. Ukoliko to nije slučaj tada se trebaju zadovoljiti određena pravila iz „liste prerade“ za određeni tarifni broj robe [2]. Dakle, svako poglavlje iz carinske tarife ima određena pravila koje se radnje trebaju izvršiti da bi roba dobila status preferencijalnog podrijetla. Nepreferencijalno podrijetlo ima roba koja nije ispunila neki uvjet i na nju se plaća puna carina prilikom uvoza u neku drugu državu [3].

3. IZVOZ I UVOZ ROBE PRIJE I POSLIJE ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU

Pojmovi „uvoz“ i „izvoz“ se primjenjuju kada govorimo o robi koju iz jednog carinskog područja trebamo uvesti ili izvesti u drugo carinsko područje i koja nema status robe zajednice. Takva roba naziva se T1 roba tj. ona koja nije stekla status domaće robe jer nije ocarinjena na carinskom području EU (npr. roba iz Japana). Takvu se robu treba staviti u neki od dozvoljenih carinskih postupaka: kao npr. konačno carinjenje robe koje se naziva i puštanje robe u slobodan promet ili privremeni uvoz ili izvoz ili neki drugi carinski postupak [4]. Zakonska regulativa do ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju obuhvaćala je: Carinski zakon Republike Hrvatske, Uredbu za provedbu Carinskog zakona i Uredbu o carinskoj tarifi koju donosi zakonodavac za svaku kalendarsku godinu. Od 1. srpnja 2013. godine Republika Hrvatska je članica Europske unije i više ne postoji dotadašnji odnos između EU i HR. Odnos između Republike Hrvatske i ostalih carinskih unija je isti kao što je i odnos između EU i tih carinskih unija. Republika Hrvatska je ulaskom u EU preuzela sve pozitivne zakonske propise, sve bilateralne i multilateralne potpisane ugovore koje je ispregovarala i potpisala EU. Istovremeno, prestali su važiti svi autonomni Zakoni koje je Republika Hrvatska primjenjivala prije pristupanja u EU. Europska unija je carinska unija, a promet roba i usluga unutar nje vrši se kao unutarnji promet zajednice. Hrvatska napušta sve bilateralne ugovore o slobodnoj trgovini sklopljene sa EU i sa drugim zemljama ne-članicama EU, a preuzima sve ugovore o slobodnoj trgovini koje je EU ispregovarala sa određenim nečlanicama EU. Hrvatska napušta Uredbu o carinskoj tarifi, a dobiva TARIC, (akronim od francuskog naziva za „integriranu tarifu Zajednice“ – TarifIntégré Communautaire) Carinski zakonik unije, u koji su ugrađeni i određeni drugi zakoni, koji se moraju ispoštovati prilikom carinjenja robe, što dotadašnja carinska tarifa u Republici Hrvatskoj nije sadržavala. Temeljni carinski propisi koji se primjenjuju ulaskom u EU su: Carinski zakonik Zajednice (CZZ), Uredba Vijeća (EEZ) br. 2913/92 od 12. listopada 1992. godine, kojom se donosi CZZ2, sa svim izmjenama i dopunama; Uredba za provedbu Carinskog zakonika

Zajednice (UPCZZ), Uredba Komisije (EEZ) br. 2454/93 od 2. srpnja 1993. godine, o odredbama za provedbu Uredbe Vijeća kojom se donosi CZZ3, sa svim izmjenama i dopunama; Zakon o provedbi carinskih propisa Europske unije te razni provedbeni propisi i pravilnici. Na primjer, Pravilnik o uvjetima i načinu podnošenja instrumenta osiguranja, Pravilnik o primjeni sustava carinskih kvota, Pravilnik o uvjetima za određivanje službenih mjesta i drugi [5]. Pored toga, osnovna pravila i uvjeti oslobođenja od plaćanja carine regulirani su Uredbom o sustavu oslobođenja u EU-u, Uredba Vijeća Europske unije br. 1186/ 2009 od 16. studenoga 2009. godine o sustavu carinskih oslobođenja u EU-u.

Tablica 1. Razlika propisane zakonske regulative prije i poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

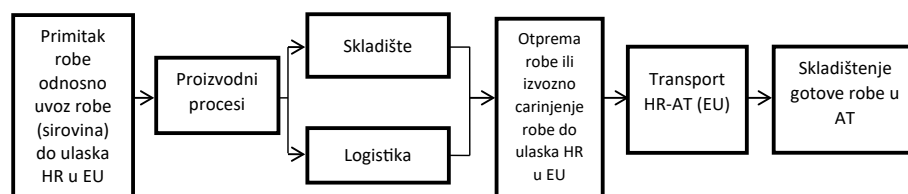
ZAKONSKA REGULATIVA DO 01. 07. 2013.	ZAKONSKA REGULATIVA NAKON 01. 07. 2013.
Carinski zakon Republike Hrvatske	Carinski zakonik zajednice
Uredba za provedbu Carinskog zakona	Uredba za provedbu carinskog zakonika zajednice
Uredba o carinskoj tarifi (donosi ju zakonodavac za svaku kalendarsku godinu)	TARIC
	Zakon o službenoj statistici (INTRASTAT izvještavanje)

Izvor: Izrada autora

U tablici 1 se prikazuje razlika propisane zakonske regulative prije i poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

4. UVOZ I IZVOZ ROBE NA PRIMJERU PODUZEĆA „XY“ PRIJE I POSLIJE ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU

Uvozom se osigurava nabava robe ili usluga koje se ne proizvode, odnosno ne mogu se osigurati u okviru nacionalne privrede [6, str. 491]. Nabava ima dobar pregled situacije na tržištu kao i potreba vlastitog poduzeća, da uspostavi odgovarajuće odnose s drugim službama vlastite organizacije i s dobavljačima i da se stalno rukovodi s ciljem optimiziranja logističkih troškova i procesa stvaranja vrijednosti [7, str. 46]. U logistiku proizvodnje spadaju: razmatranja „proizvoditi ili kupovati“, zajednički s nabavom; strukturiranje proizvodnje prema logističkim motrištima; planiranje proizvodnje i upravljanje proizvodnjom; uobličavanje fizičkoga i informacijskog toka kroz proizvodnju (skladišni i transportni sustavi, sustavi planiranja, upravljanja i simulacije, CAX (engl. Computer Aided „X“) [8, str. 39]. Glavni zadatak skladišne službe je da uz najniže moguće troškove osigura što kvalitetniju skladišnu uslugu [9, str.172]. Skladišta mogu igrati ključnu ulogu u strategiji integralne logistike i u izgradnji i održavanju dobre povezanosti s partnerima iz opskrbnog lanca i izlazna skladište pomažu kupcima da kupuju na zahtjev iako u blizini nema proizvodnog pogona [10, str. 172]. Gotovo svaki posao povezan je sa prijevozom robe, pri čemu posebno mjesto zauzimaju transportni troškovi koji predstavljaju znatan dio ukupnih troškova.

Slika 1. Tijek procesa primitka i otpreme robe na primjeru poduzeća „XY“. Izvor: Izrada autora

Na slici 1. prikazan je tijek procesa koji roba prolazi od ulaska u krug poduzeća, preko tehnološkog procesa kojem je podvrgnuta i ponovnog vraćanja pošiljatelju u Austriju (AT). U navedenom procesu poduzeće ne mora nužno imati skladište gotove robe, budući da postoji mogućnost da se sve zalihe optimiziraju kao minimalne zalihe. Na taj se način roba odmah nakon proizvodnje transportira u drugu zemlju članicu EU (AT) gdje se skladišti u logističkom skladištu. Glavna djelatnost u Službi uvoz izvoz poduzeća „XY“ sastoji se od pravovremenog uvoza sirovina (odnosno primitka sirovina u terminologiji nakon ulaska HR u EU), u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima, te pravovremenog izvoza gotovih proizvoda (odnosno otpreme gotove robe u terminologiji važećoj nakon ulaska u EU). Služba uvoz izvoz mora biti podrška za potrebe proizvodnje. Za izvršenje te djelatnosti bitna je suradnja sa ostalim službama unutar poduzeća uključujući prvenstveno skladište i logistiku. Poduzeće „XY“ prije ulaska u EU imalo je mogućnost zatražiti povlašteni carinski status prilikom carinjenja robe (tzv. kućno carinjenje) kako bi stvorili uvjete za nesmetan protok robe od proizvođača u HR do kupca u EU (AT). Postoje sljedeći statusi: 1. ovlašteni pošiljatelj, to je poduzeće koje može samo bez odlaska na carinu izvozno ocariniti robu, prema potrebi staviti vlastita carinska obilježja i pustiti robu u transport; 2. ovlašteni primatelj je poduzeće koje ima odobrenje da može samo izvršiti uvozno carinjenje T1 robe u krugu tvornice. Na primjer, kamion ne mora ići na carinu već carinske formalnosti obavljaju ovlašteni carinski zastupnici zaposleni u tom poduzeću. 3. Ovlašteni izvoznik je poduzeće i odgovorna osoba u tom poduzeću može potpisati izjavu izvoznika o preferencijalnom podrijetlu, tako da se ne mora popunjavati obrazac EUR1 i ne mora kamion sa robom odlaziti na carinu zbog ovjere EUR1 dokumenta. Nakon ulaska u EU navedeni statusi imaju novi naziv ovlašteni gospodarski subjekt, odnosno AEO status [11]. Cilj dobivanja povlašćenih carinskih statusa (prije ulaska HR u EU) u promatranom poduzeću XY je bio stvoriti uvjete za brzi protok roba na relaciji Austrija – Hrvatska - Austrija i stvoriti uvjete za isporukom robe iste ili barem slične onima kao da je Republika Hrvatska već u Europskoj uniji. Postupak izvoznog carinjenja robe prije ulaska HR u EU obuhvaćao je sljedeće korake: a) U statusu ovlaštenog pošiljatelja: 1. izrada izvoznih carinskih faktura; 2. izrada KZI (knjigovodstveni zapis izvoza); 3. izrada jedinstvene carinske deklaracije JCD3; tjedno podnošenje jedinstvene carinske deklaracije JCD carini za sve izvoze napravljene u prethodnom tjednu; b) bez statusa ovlaštenog pošiljatelja: 1. izradu izvoznih carinskih faktura; 2. izradu jedinstvene carinske deklaracije JCD i podnošenje iste carini zajedno sa robom; 3. izradu provoznog dokumenta tzv. NCTS (eng. New computerised transit system). Provozni postupak je prvi carinski postupak koji se u Republici Hrvatskoj provodio u elektroničkom obliku (e-carina). Postoje dvije vrste: OTS (eng. old transit system), papirnati oblik JCD jedinstvene carinske deklaracije za provoz koji se više ne provodi. Novi kompjuterizirani provozni postupak NCTS (eng. New Computerised Transit System) je carinski sustav elektroničke razmjene podataka između uvoznika/izvoznika i carinske uprave koji komuniciraju isključivo putem elektroničkih poruka G2B servis, (eng. government to business). U Republici Hrvatskoj 01. kolovoza 2011. godine uveden je NCTS sustav na nacionalnoj razini. Od 1. kolovoza 2012. godine stupa na snagu Konvencija o zajedničkom provoznom postupku između EU i HR i od tada je moguće, ali nije obavezno, provozne postupke za EU otvarati u HR. Isto tako, provozne postupke otvorene u EU moguće je zatvarati u HR, na primjer, carinska ispostava Kutina (HR) - carinska ispostava Spielfeld (AT) i obrnuto. Tako otpremljene pošiljke ne trebaju se zaustavljati na putu iz HR u EU iako HR tada još nije službeno pristupila u EU. NCTS-om se otpremala sva roba iz proizvodnje i to za vrijeme radnog vremena Carinske ispostave jer je NCTS trebala ovjeriti nadležna carinska ispostava, s obzirom da ovjeru nije mogao napraviti sam ovlašteni pošiljatelj.

5. OTPREMA ROBE NA PRIMJERU PODUZEĆA „XY“ POSILIJE ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU

Pojmovi „primitak robe“ i „otprema robe“ koriste se za robu koja ima status robe zajednice (T2 roba) te ju otpremamo ili primamo iz jedne zemlje članice EU u drugu zemlju članicu EU. Navedene pojmove treba promatrati u širem kontekstu jer obuhvaćaju fizički prijelaz tj. transport robe i zakonom propisanu dokumentaciju koja mora pratiti robu na putu. Svaku otpremu i svaki primitak robe, poduzeće koje otprema ili prima mora upisati u određeni postupak Intrastat izvještaja. Intrastat je europski sustav za prikupljanje podataka o robnoj razmjeni među članicama EU. To je statistička evidencija fizičkog kolanja robe zajednice iz jedne zemlje članice EU u drugu zemlju članicu EU. Intrastat u Republici Hrvatskoj provodi Državni zavod za statistiku i Carinska uprava - Odjel za Intrastat. Obveznici izvještavanja za Intrastat su svi poslovni subjekti, obveznici PDV-a, čija godišnja vrijednost robne razmjene sa zemljama EU-a prelazi prag uključivanja bilo za otpreme bilo za primitke ili za oba trgovinska toka. U 2019. godini vrijednost praga uključivanja za primitke iznosi 2. 200. 000,00 kuna, a za otpreme 1. 200. 000,00 kuna [12]. U poslovnoj praksi poduzeće „XY“ otprema robu u Austriju. Roba ima status zajednice (T2) budući da je ili proizvedena u HR ili je u HR stekla status robe zajednice carinjenjem uvezene robe iz trećih zemalja koje nisu članice EU. Nakon 1. srpnja 2013. godine promet roba i usluga unutar EU provodi se kao unutarnji promet zajednice. Zakonska regulativa poslije 01. srpnja 2013. godine obuhvaća: 1. Carinski zakonik zajednice, 2. Uredbu za provedbu carinskog zakonika zajednice; 3. TARIC i 4. Zakon o službenoj statistici (INTRASTAT izvještavanje). TARIC predstavlja informatičku verziju Zajedničke carinske tarife (elektroničku bazu podataka) koja sadrži sve dnevno aktualne EU mjere koje treba primijeniti u trgovini s trećim zemljama, odnosno svojevrsni mozak carinskog informacijskog sustava i alat bez čije bi uporabe bilo gotovo nemoguće ocariniti robu [13]. Unutar poduzeća „XY“ dolazi do promjena u poslovanju i 2014. godine ukida se Odjel Službe uvoz izvoz i osniva Odjel međunarodnog otpremništva i prijevoza. Početkom 2014. godine poduzeće „XY“ zatražilo je od Carinske uprave Republike Hrvatske ukidanje povlaštenih statusa, budući da se glavnina poslovanja poduzeća sada odvija unutar EU. U poduzeću „XY“ poslovi Ocjela međunarodnog otpremništva i prijevoza nakon 1. srpnja 2013. godine su poslovi praćenja primitka i otpreme robe zajednice, carinski poslovi uključujući uvoz, izvoz, postupci s gospodarskim učinkom, Republike Hrvatske i treće zemlje koje nisu članice Europske unije. Poslovi otpreme robe vezani su uz Intrastat izvještavanje Republike Hrvatske koji vrijedi za ostale zemlje članice Europske unije. U odjelu međunarodnog otpremništva i prijevoza zaposleni su ovlaštene carinski zastupnici, samostalni referenti.

Tablica 2. Razlika postupka izvoznog carinjenja robe prije i otpreme robe nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Izvor: Izrada autora

IZVOZNO CARINJENJE ROBE (HR – TREĆE ZEMLJE) DO 01.07.2013.	OTPREMA ROBE (HR - EU) OD 01.07.2013.
1. Izrada otpremnica izvoznih carinskih faktura	1. Izrada otpremnica
2. Izrada KZI (knjigovodstveni zapisi izvoza) ako se radi o otpremi robe u statusu ovlaštenog izvoznika (definiranje carinskog postupka i svih ostalih elemenata koji su potrebni za izradu JCD-a)	2. Izrada međunarodnog tovarnog lista (CMR)
3. Izrada JCD (jedinственe carinske deklaracije) – radi se u oba slučaja i kada se izvozi u statusu povlaštenog izvoznika i kada se navedeni status ne koristi, jedino se tada malo drugačije popunjava i primjena statusa ovlaštenog izvoznika/pošiljatelja zahtjeva još i podnošenje tzv. dopunske/tjedne deklaracije za svaki carinski postupak	
4. Izrada međunarodnog tovarnog lista (CMR)	
5. Izrada provoznog dokumenta tzv. NCTS (eng. New computerised transist system)	

Tablica 2 prikazuje razlike vezane uz potrebne aktivnosti izrade dokumentacije prije ulaska Republike Hrvatske i nakon ulaska u Europsku uniju. Može se utvrditi da je Republika Hrvatska ulaskom u Europsku uniju ostvarila benefite vezano uz carinsku dokumentaciju jer se ona značajno smanjila. Postupak otpreme robe iz Republike Hrvatske u državu članicu Europske unije od 1. srpnja 2013. godine sastoji se od izrade otpremnica i izrade međunarodnog tovarnog lista (CMR). Nakon pristupanja Europskoj uniji svi carinski postupci između Republike Hrvatske i trećih zemalja se provode u elektroničkom obliku, a između Republike Hrvatske i ostalih zemalja članica evidencija robne razmjene se evidentira u INTRASTAT-u. U poslovanju sa trećim zemljama provodi se izvoz robe iz Republike Hrvatske, odnosno Europske unije, u treće zemlje. Dakle, razlike u procesu izvoza robe prije i poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju sa trećim zemljama nisu značajne osim razlike u tehničkim pitanjima podnošenja carinske deklaracije u elektroničkom obliku u carinski sustav.

6. ZAKLJUČAK

Na temelju provedene analize može se utvrditi da Republika Hrvatska napušta sve bilateralne ugovore o slobodnoj trgovini sklopljene sa Europskom unijom i sa drugim zemljama ne-članicama EU, a preuzima sve ugovore o slobodnoj trgovini koje je EU ispregovarala sa određenim trećim zemljama. Republika Hrvatska pristupanjem Europskoj uniji ulazi u carinsku uniju i time se promet robe i usluga obavlja kao unutarnji promet zajednice. HR napušta Uredbu o carinskoj tarifi, a dobiva TARIC carinsku tarifu Europske unije u koji su obuhvaćeni i određeni drugi zakoni, koji se moraju primjeniti prilikom carinjenja robe, što carinska tarifa HR nije sadržavala. Intrastat izvještavanje uvodi se za sve primitke i otpreme unutar zemalja članica EU. To je osnovni izvor informacija za statistiku platne bilance, nacionalne račune i kratkoročne ekonomske studije. Carinski postupci, uvoz, izvoz, provoz, carinsko skladište, postupci s gospodarskim učinkom primjenjuju se samo na robu koja nije roba zajednice i to u trgovini između HR i trećih zemalja koje nisu članice EU. Prednosti za poslovanje poduzeća „XY“ i Odjela međunarodnog otpremništva su prvenstveno financijski zbog ukidanja carinskih davanja prilikom primitka robe iz drugih zemalja članica jer je EU carinska unija i vremenski zbog nesmetanog protoka robe između zemalja članica EU od 0 - 24 sata, svih sedam dana u tjednu. Doprinos ovog rada sastoji se u komparativnoj analizi izvoza, uvoza te otpreme i primitka robe prije i poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. U takvim složenim poslovnim odnosima presudnu ulogu ima educirano, kvalificirano osoblje i kvaliteta cjelokupnog logističkog sustava u poduzeću.

LITERATURA:

- [1] https://carina.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Procedure/Propisi//Prilog_9_Potvrda_o_promet_251.pdf
- [2] https://carina.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Procedure/Propisi//Prilog_8_Lista_prerada_il_250.pdf
- [3] <https://carina.gov.hr/propisi-i-sporazumi/carinska-tarifa-vrijednost-i-podrijetlo/podrijetlo-robe/upute-i-pojasnjenja-carinske-uprave-4065/nepovlasteno-podrijetlo-robe/4079>
- [4] Carinski zakonik unije: <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/carinsko-zakonodavstvo/carinski-propisi/carinski-zakonik-unije-5199/5199>
- [5] <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/carinsko-zakonodavstvo/carinski-propisi/carinski-zakonik-unije-5199/5199>
- [6] Andrijanić I. (2012), Poslovanje u vanjskoj trgovini, Mikrorad, Zagreb.

- [7] Ferišćak, V. (2000), *Elementni managementa nabave*, II. dopunjeno izdanje, Vlastito izdanje, Zagreb.
- [8] Segetlija, Z. (2008), *Uvod u poslovnu logistiku*, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek.
- [9] Šamanović, J. (2009), *Prodaja, distribucija, logistika - Teorija i praksa*, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split.
- [10] Bloomberg, D.J., LeMay, S., Hanna, J.B. (2006), *Logistika*, MATE, d.o.o., Zagreb.
- [11] <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/carinsko-zakonodavstvo/upute-3514/sigurnost-i-zastita/aeo-ovlasteni-gospodarski-subjekti/2491>
- [12] <https://www.dzs.hr/Hrv/intrastat/intrastat.htm>
- [13] www.carina.hr

